



Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Meddelande nr 2023:33

Ett jämställt Jönköpings län

Jämställdhetsstrategi för Jönköpings län 2024–2027



Ett jämställt Jönköpings län

Jämställdhetsstrategi för Jönköpings län 2024–
2027

Meddelande	nummer 23:33
Referens	Charlotte German och Josefin Andersson, Enheten för social hållbarhet, Samhällsavdelningen. December 2023.
Kontaktperson	Josefin Andersson, Länsstyrelsen i Jönköpings län, 010-223 6464, josefin.f.andersson@lansstyrelsen.se
Webbplats	www.lansstyrelsen.se/jonkoping
Fotografier	Camilla Zilo
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—23/33--SE

Förord

Jämställdhet är en förutsättning för ett gott liv, ett attraktivt län och en hållbar utveckling. Länsstyrelsens vision är att Jönköpings län ska vara ett av landets mest framgångsrika län. Vi behöver gemensamt arbeta för jämställdhet så att Jönköpings län blir en plats där människor oavsett könsidentitet aktivt väljer att bo, leva och verka. Tillsammans kan vi ta ett ansvar för att säkerställa goda livsvillkor idag och i framtiden.

Länsstyrelsen har i uppdrag från regeringen att ta fram länsstrategier för jämställdhet. Länsstyrelsens uppdrag inom jämställdhet är att verka för att de nationella jämställdhetspolitiska målen får genomslag i länet. Den här strategin visar riktningar som krävs för ökad jämställdhet och en mer hållbar utveckling i länet. Riktningarna i strategin utgår från den nationella jämställdhetspolitiken, men har anpassats utifrån regionala utmaningar och möjligheter. Underlaget för strategin består av statistik, rapporter och framför allt bred samverkan med aktörer i länet.

Med jämställdhetsstrategin vill Länsstyrelsen ge ett stöd för länets aktörer att påbörja, stärka eller vidareutveckla det egna jämställdhetsarbetet och skapa möjligheter till samverkan kring jämställdhet.

Tillsammans skapar vi ett jämställt Jönköpings län!

Helena Jonsson
Landshövding

Innehållsförteckning

Förord	1
Inledning	3
Om strategin	4
Framtagandet av strategin	4
Jämställdhetsintegrering	5
Genomförande	5
Säg Jäj!.....	6
Tre tematiska områden	7
Makt och delaktighet.....	8
Utbildning och arbetsliv	11
Våld och destruktiva normer.....	14
Andra dokument om jämställdhet.....	17
Uppföljning	18
Indikatorer	18
Referenser	19
Litteratur och rapporter.....	19
Webbplatser	20

Inledning

Jämställdhet innebär att kvinnor och män, flickor och pojkar har samma makt att forma samhället och sina egna liv. Utgångspunkten för Sveriges jämställdhetspolitik är att kön och makt skapas och upprätthålls på en strukturell nivå i samhällets alla delar. Kön har en grundläggande betydelse för vilka möjligheter och villkor en människa kommer ha, genom hela livet. Det finns stora skillnader mellan kvinnors och mäns förutsättningar inom de flesta områden i samhället och politiken tar sikte på att skapa rättvisa mellan kvinnor och män, flickor och pojkar.¹

Jämställdhetspolitiken utgår från de två juridiska kön som finns i Sverige; kvinna och man. Det finns också personer som inte definierar sig som kvinnor eller män. Normer för kön och skillnader i förutsättningar beroende av kön påverkar alla människor, oavsett könsidentitet och könsuttryck. Därför är jämställdhet relevant inom alla områden och det är viktigt att arbetet för jämställdhet är inkluderande. I vissa målformuleringar i strategin pekas endast ett kön eller specifika grupper ut. Det innebär inte att andra grupper ska exkluderas från arbetet men att det ur ett jämställdhetsperspektiv är särskilt viktigt att synliggöra just den gruppen och dess villkor.

Kön är en av flera faktorer som påverkar människors förutsättningar och dessa olika maktstrukturer hänger samman och förstärker varandra. Begreppet intersektionalitet beskriver hur förtryck och ojämlikhet skapas i skärningspunkten mellan olika maktordningar, utifrån föreställningar om exempelvis kön, ras och klass. En intersektionell analys är nödvändig i jämställdhetsarbetet för att förstå hur olika maktrelationers samverkan får betydelse för människors förutsättningar.²

SVERIGES JÄMSTÄLLDHETSPOLITISKA MÅL

Det övergripande målet för svensk jämställdhetspolitik är att **kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv**. Under det finns sex delmål som anger politikens inriktning och vägleder i arbetet.

En jämn fördelning av makt och inflytande.

Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

¹ Skr. 2016/17:10 Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid, s 65

² Nationalencyklopedin, www.ne.se

Om strategin

För att uppnå jämställdhet behöver aktörer inom alla områden i samhället bidra i arbetet. Länsstyrelsen har i uppdrag att främja arbetet med jämställdhet i länet och fick 2023 i uppdrag av regeringen att ta fram nya länsstrategier för jämställdhet för 2024–2027. Enligt uppdraget bör strategierna beröra ekonomisk jämställdhet, utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden och jämställdhetsintegrering inom civil beredskap.

Strategin *Ett jämställt Jönköpings län* beskriver länets behov och förutsättningar med utgångspunkt i de jämställdhetspolitiska målen. Syftet med strategin är att ange en riktning för arbetet med jämställdhet i länet och stärka arbetet för jämställdhet. Den ska också ge inspiration och stöd till aktörer i länet som vill påbörja eller utveckla sitt arbete med jämställdhet.

Strategins huvudsakliga målgrupp är beslutsfattare, tjänstepersoner och utförare inom kommuner, region, statliga myndigheter, civilsamhälle och näringsliv. Strategin kan användas av aktörer i länet som stöd för att påbörja eller förstärka ett jämställdhetsarbete. För att nå de jämställdhetspolitiska målen krävs ett brett och långsiktigt arbete där hela samhället är med.

Framtagandet av strategin

Den här strategin är framtagen utifrån samtal med aktörer i länet och med andra relevanta styrdokument i åtanke. Länsstyrelsen har besökt majoriteten av länets kommuner för att diskutera utmaningar och möjligheter inom jämställdhetsområdet och hur en strategi kan vara till nytta för dem. Dessutom har uppdraget att ta fram en jämställdhetsstrategi presenterats för Enande mötet inom Forum för social hållbarhet, där politiker och högre chefer från olika organisationer i länet är närvarande. En workshop hölls även med Forum för social hållbarhets analysgrupp, som innefattar tjänstepersoner från kommuner, regionen och representanter från civilsamhället.

Informationsinsamlingen visade att majoriteten av aktörerna såg samma jämställdhetsutmaningar, både inom sina egna organisationer och i samhället i stort. Utifrån samtalen med aktörerna och med stöd i statistik och andra studier har strategin strukturerats utefter tre tematiska områden, som var och ett innefattar flera av Sveriges jämställdhetspolitiska mål. Att gruppera flera nationella delmål utifrån regionala förutsättningar och utmaningar bidrar till att politiken kommer närmre det regionala och lokala arbetet.

De tre tematiska områden som strategin tar avstamp i är:

- Makt och delaktighet
- Utbildning och arbetsliv
- Våld och destruktiva normer

Efter att ett utkast av strategin var färdigställt skickades den ut på remiss till länets kommuner, regionen, statliga myndigheter och civilsamhällesorganisationer. Aktörernas remissvar på utkastet bidrog till att färdigställa och ytterligare förankra strategin.

Jämställdhetsintegrering

Jämställdhetsintegrering är den huvudsakliga politiska strategin för att de jämställdhetspolitiska målen ska uppnås. För att nå jämställdhet är det nödvändigt att arbetet sker inom alla samhällsområden. Jämställdhetsintegrering innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska präglade alla beslut eftersom såväl ojämställdhet som jämställdhet skapas där besluten fattas och resurserna fördelas. Jämställdhetsintegrering som strategi ska motverka att jämställdhet blir en sidoordnad fråga eller projekt. I stället ska det genomsyra hela den verksamhet som avses; från planering och beslutfattande genom utförande till uppföljning av verksamhet. Jämställdhetsintegrering innebär verksamhetsutveckling och är ett sätt att säkra att en verksamhets service och utbud är likvärdig för kvinnor och män, flickor och pojkar och ickebinära.

Genomförande

För att nå jämställdhet behöver offentliga organisationer, företag och civilsamhälle stärka sitt arbete med jämställdhet – både enskilt och gemensamt. Vi har kommit långt men det finns mycket arbete kvar att göra. Strategin *Ett jämställt Jönköpings län* ska vara en inspiration och ett stöd i jämställdhetsarbetet, och ger förslag på riktningar som arbetet i länet kan utgå ifrån. Strategins mål kan brytas ner i enskilda aktörers styrdokument för att förstärka egna mål, men de kan också utvecklas i andra regionala och lokala strategier eller handlingsplaner. På samma sätt kopplar jämställdhetsstrategin an till annat pågående regionalt arbete, exempelvis Regional utvecklingsstrategi 2020–2035.

Jämställdhetsarbetet organiseras under Forum för social hållbarhet, vilket är en samverkansstruktur och mötesplats mellan aktörer i länet för att öka den regionala samverkan inom sociala hållbarhetsfrågor i länet. Ett jämställdhetsperspektiv ska finnas med i allt arbete som sker inom Forum för social hållbarhet men enskilda jämställdhetsutmaningar kan också lyftas i forumet och dess olika grupperingar. Strategin kopplar an till flera av de fem insatsområden som tagits fram för arbetet inom Forum för social hållbarhet 2022–2024.³

Inom området mäns våld mot kvinnor finns den regionala *Strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer 2020–2026*. Strategin innehåller fem mål som pekar ut riktningen för länets strategiska och operativa arbete mot våld. *Strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor i nära relationer* är en del av jämställdhetsstrategin.

LÄNSSTYRELSENS UPPDRAG INOM JÄMSTÄLLDHETSPOLITIKEN

Länsstyrelsen har i uppdrag att se till att den nationella jämställdhetspolitiken får genomslag på regional och lokal nivå. Uppdraget bygger på att stödja, främja och samordna regionalt och lokalt jämställdhetsarbete utifrån de jämställdhetspolitiska målen. Länsstyrelsen arbetar genom samverkan med intresserade aktörer och genom att erbjuda stöd, ledning och kunskapsunderlag.

Förutom det övergripande uppdraget inom jämställdhetspolitiken så har länsstyrelsen också särskilda uppdrag för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Inom området mäns våld mot kvinnor finns en nationell strategi, och länsstyrelsen har i uppdrag att ta fram regionala strategier och handlingsplaner utifrån den.

³ Insatsområden i fokus för strategin: Segregerad arbetsmarknad, Avsaknad av tillit till samhällsinstitutioner och demokratiska processer samt Ungas brottslighet och utsatthet för brott.

Säg Jäj!

De aktörer som arbetar eller vill arbeta aktivt med jämställdhet kan ansluta sig till Länsstyrelsen och Region Jönköpings läns digitala plattform *Jäj! För ett jämställt Jönköpings län*. Genom att ansluta sig kan verksamheter visa upp hur de bidrar till ökad jämställdhet och inspirera andra till att ta sitt nästa steg. Jämställdhet kan vara en del av verksamhetens hållbarhetsarbete och något eller några av strategins mål kan brytas ner i verksamhetens egna styrdokument för att förstärka egna mål. Alla kan inte göra allt men alla kan göra något.

FÖR ATT ANSLUTA SIG BEHÖVS

- Ett aktivt arbete med jämställdhet inom någon del av eller hela verksamheten
- Ett beslut om att anslutning ska ske
- En kort beskrivning av hur verksamheten bidrar till ett jämställt Jönköpings län

ANSLUTNING OCH STÖD

- Länsstyrelsen kan bidra med övergripande stöd i arbetet med jämställdhet
- Kontakt med andra aktörer för erfarenhetsutbyte, om så önskas
- Publicering på www.jajkpg.se och på Instagram

På webbplatsen *Jäj!* finns information om arbetet med jämställdhet och mäns våld mot kvinnor i länet, regionala och lokala lärande exempel samt stöd för att arbeta med jämställdhet och mäns våld mot kvinnor. Webbplatsen är öppen för alla!



Tre tematiska områden

De tematiska områdena har tagits fram utifrån de nationella jämställdhetspolitiska målen och har anpassats utefter regionala behov och förutsättningar i Jönköpings län. De tre områdena är beroende av och förutsätter varandra för att dess mål ska uppnås, men jämställdhetsarbete hos aktörer kan ändå utgå från endast något eller avgränsade delar av områdena.

Under varje tematiskt område finns mellan tre och fem mål. Under varje mål illustreras det arbete som behöver ske för att vi ska uppnå målen under rubriken *Att arbeta för*. *Att arbeta för* är arbete som enskilda verksamheter kan göra på egen hand eller tillsammans med andra men det är också förflyttningar som behöver ske på samhällsnivå. Indikatorer för respektive tematiskt område finns på sida 18, under kapitlet *Uppföljning*.

Makt och delaktighet	Utbildning och arbetsliv	Våld och destruktiva normer
<p>Mål:</p> <p>Kvinnor och män, flickor och pojkar och ickebinära ska ha likvärdiga möjligheter att delta i beslutsfattande och påverka samhället</p> <p>Kvinnor och män, flickor och pojkar och ickebinära ska ha tillit till samhället och vara delaktiga i demokratin</p> <p>Kvinnor och män, flickor och pojkar och ickebinära ska ha samma rätt, möjlighet och villkor till en god och jämlik hälsa</p>	<p>Mål:</p> <p>Likvärdiga möjligheter för flickor och pojkar och ickebinära att lyckas och må bra i skolan</p> <p>Jämnare könsfördelning inom utbildning och på arbetsmarknaden</p> <p>Goda arbetsvillkor i kvinnodominerade branscher</p> <p>Goda förutsättningar för utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden</p> <p>Kvinnors och mäns villkor för att kombinera hem- och omsorgsarbete med lönearbete ska vara likvärdiga</p>	<p>Mål:</p> <p>Frihet från könsbaserade kränkningar och våld för flickor och pojkar, kvinnor och män och ickebinära</p> <p>Pojkar och mäns utövande och utsatthet för våld minskar</p> <p>Motverka destruktiva maskulinitetsnormer</p>

Makt och delaktighet

Mål: Kvinnor och män, flickor och pojkar och ickebinära ska ha likvärdiga möjligheter att delta i beslutsfattande och påverka samhället

Mål: Kvinnor och män, flickor och pojkar och ickebinära ska ha tillit till samhället och vara delaktiga i demokratin

Att arbeta för:

- En jämnare representation i politiska styrelser, fullmäktige och nämnder
- En jämnare könsfördelning på ledande positioner inom näringslivet, offentlig sektor och civilsamhället
- Aktivt arbete mot stereotypa föreställningar om kvinnor och män som makthavare och ledare

Att arbeta för:

- Synliggöra och motverka hat, hot och trakasserier i det offentliga rummet
- En jämnare resursfördelning inom näringsliv, offentlig sektor, politiken och civilsamhället
- Ett stärkt arbete med genus, normkritik och hbtqi-frågor på arbetsplatser, skolor, inom politiken och organisationer inom civilsamhället
- Öka mäns engagemang för jämställdhet

Mål: Kvinnor och män, flickor och pojkar och ickebinära ska ha samma rätt, möjlighet och villkor till en god och jämlik hälsa

Att arbeta för:

- Minska och förebygga den psykiska ohälsan, särskilt hos unga kvinnor och män samt unga hbtqi+ personer
- Förbättra hälsan hos flickor och kvinnor med funktionsnedsättning
- Alla hälsofrämjande insatser har ett normkritiskt perspektiv
- Säkerställa att flickor och kvinnor i föreningslivet får del av resurser på lika villkor som pojkar och män

Alla kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och påverka samhällets utveckling. Jämställdhetsmyndigheten konstaterar att Sverige inte är jämställt när det kommer till könsfördelning på beslutsfattande positioner och att det på flera områden syns en negativ utveckling. I de politiska församlingarna finns en könssegregering, där kvinnor och män finns inom olika utskott eller nämnder och på olika positioner.⁴ Utrikes födda kvinnor och män är underrepresenterade på alla politiska nivåer.⁵ I Jönköpings län var det efter valet 2022 endast fem av tretton kommuner som hade en jämn fördelning mellan kvinnor och män i kommunfullmäktige, alltså att ett kön inte har mer än 60 procent av platserna. Efter valet 2014 hade tio kommuner en jämn könsfördelning.⁶ Jämställdhet handlar inte enbart om en jämn könsfördelning utan också om möjligheterna till faktiskt inflytande.

Att få möjlighet att vara delaktig i demokratin är en grundpelare för individens tillit till samhället och dess medborgare. Individens möjlighet till delaktighet påverkas av många fler maktfaktorer än kön, till exempel ålder, etnicitet, religionstillhörighet, funktionsförmåga, sexualitet och klass. Barn saknar rösträtt men har enligt Barnkonventionen rätt att uttrycka sig i frågor som berör dem, vilket innebär att barns inflytande bör stärkas inom flera områden i samhället. Högst delaktighet, och högst tillit till samhället, har de mer socioekonomiskt resursstarka. I länet röstar män i lägre utsträckning än kvinnor och vid valet 2022 minskade valdeltagandet bland både kvinnor och män.⁷ Demokratin blir starkare ju fler som deltar i de demokratiska processerna och upplever sig vara delaktiga i samhället. Jämlikhet är såväl en rättvisefråga som en fråga för demokratins legitimitet.⁸

I samhället i stort syns en ökad ideologisk skillnad mellan kvinnor och män och även om en majoritet anser att jämställdhet är viktigt finns det skillnader mellan grupperna kvinnor och män. Särskilt stor är skillnaden mellan unga kvinnors och mäns uppfattning om jämställdhet, där en stor grupp unga män har en konservativ syn på kön, menar att kvinnor överdriver jämställdhetsproblem och anser att män är bättre ledare och chefer än kvinnor.⁹ Det är också en större andel män än kvinnor som anger att de saknar tillit till andra.¹⁰

Kvinnor och män som engagerar sig i samhällsfrågor blir mer utsatta för hot och hat. Personer som bryter mot normer rörande könsidentitet, sexualitet eller hudfärg löper större risk att utsättas för hot och hat, framför allt om de lyfter ämnen som feminism, genus, jämställdhet och rasism.¹¹ I länet har tidigare förtroendevalda män rapporterat större utsatthet för trakasserier, hot och våld än förtroendevalda kvinnor. Sedan 2020 anger kvinnor en större utsatthet än män och år 2022 ökade andelen kvinnor som varit utsatta markant.¹² Hot och hat gentemot personer i det offentliga rummet är ett hot mot demokratin, kränker individens rättigheter och minskar det samhälleliga engagemanget.

Hälsa har stor betydelse för individens makt, inflytande och delaktighet i alla delar av samhället. Det finns starka samband mellan hälsa och socioekonomiska faktorer. Kvinnor är sjukskrivna i större utsträckning än män, uppger i större utsträckning arbetsrelaterad ohälsa

⁴ Jämställdhetsmyndigheten, *Ett sekel av rösträtt och valbarhet*, 2021:1, s. 168 ff.

⁵ SOU 2016:5. *Låt fler forma framtiden! Betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande*. s. 35

⁶ Statistiska centralbyrån. *Valstatistik*. 2022

⁷ Kolada. *Jämföraren*, Agenda 2030

⁸ SOU 2016:5. *Låt fler forma framtiden! Betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande*. s. 29–35

⁹ Jämställdhetsmyndigheten, *Ett sekel av rösträtt och valbarhet*, 2021:1, s. 169–170

¹⁰ Kolada. *Jämföraren*, Agenda 2030

¹¹ Regeringskansliet. *Till det fria ordets försvar*. 2017.

¹² Kolada. *Jämföraren*, Agenda 2030

och skattar sin ohälsa som högre än män gör. Kvinnor med kort utbildning och kvinnor med funktionsnedsättningar har särskilt hög ohälsa.¹³ Under de senaste årtiondena har oro, ångest och depression bland unga ökat kraftigt och unga kvinnor upplever oftare psykisk ohälsa än män. Samtidigt är män överrepresenterade i självmordsstatistiken och nyare forskning lyfter fram att pojkar och män söker vård i mycket lägre utsträckning än kvinnor. Tillsammans med mäns högre risktagande, alkoholkonsumtion och våldsanvändning pekar det mot att normer kring maskulinitet har en negativ inverkan på mäns såväl fysiska som psykiska hälsa.¹⁴ Unga hbtqi-personer är en grupp med särskilt stor psykisk ohälsa, inte minst unga ickebinära och binära transpersoner. MUCF pekar på att bland annat skola och sjukvård kan göra mycket för att minska utsattheten genom aktivt arbete för att minska kränkningar och diskriminering.¹⁵

I tider av kris är det särskilt viktigt att värna om demokrati och rättighetsfrågor. Det är grundläggande värden i samhället som ska skyddas men ett aktivt arbete med frågorna måste också vara en självklar del när samhället rustas för kris. Ett jämställdhetsperspektiv är viktigt i uppbyggnaden av beredskapsarbetet, för att kvinnor och män ska få inflytande i och vara delaktiga i arbetet med skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar. Det är också viktigt för att förstå de förutsättningar som finns i länet och hur olika grupper av människor påverkas i en kris.

Relevanta Agenda 2030-mål för området *Makt och delaktighet*



¹³ Skr. 2016/17:10 Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid, 42–43

¹⁴ Ibid, 81

¹⁵ MUCF. *Jag är inte ensam, det finns andra som jag*. 2022, 404-406

Utbildning och arbetsliv

Mål: Likvärdiga möjligheter för flickor och pojkar och ickebinära att lyckas och må bra i skolan

Att arbeta för:

- En ökad andel pojkar som får gymnasiebehörighet samt som går vidare till eftergymnasiala studier
- Stärkt arbete med genus, normkritik och hbtqi-frågor i förskola, skola och på arbetsplatser.

Mål: Goda förutsättningar för utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden

Att arbeta för:

- Förbättra myndighetssamverkan och samverkan med civilsamhällesaktörer kopplat till etableringsinsatser
- Likvärdigt bemötande fritt från diskriminering och rasism
- Likvärdig tillgång till insatser och stöd
- Information och kommunikation för att nå individen

Mål: Goda arbetsvillkor i kvinnodominerade branscher

Att arbeta för:

- Aktivt arbete med att stärka förutsättningarna för att arbeta heltid inom kvinnodominerade branscher och yrken. Läs mer om Heltidsresan på www.skr.se
- Översyn av organisationskultur och arbetsmiljö inom kvinnodominerade branscher
- Analysera resursfördelningen mellan olika kommunala verksamheter ur ett jämställdhetsperspektiv

Mål: Jämnare könsfördelning inom utbildning och på arbetsmarknaden

Att arbeta för:

- Aktivt arbete för att uppmuntra icke-traditionella karriärsval och motverka en könssegregerad arbetsmarknad
- Särskilt fokus på att öka andelen män i vård- och omsorgsyrken samt i förskola och skola
- Stärkt jämställdhetsperspektiv i arbetet med utbildning, kompetensförsörjning och arbetsvillkor i länet

Mål: Kvinnors och mäns villkor för att kombinera hem- och omsorgsarbete med lönearbete ska vara likvärdiga

Att arbeta för:

- En jämnare fördelning av uttaget av föräldrapenning och vård av barn
- Fler arbetsgivare arbetar med organisationskultur och normer kopplat till föräldraledighet. Det är särskilt viktigt inom mansdominerade branscher.
- Fler föräldrar erbjuds föräldrastödjande insatser



Vad kvinnor och män, flickor och pojkar förväntas utbilda sig till och sedan arbeta med påverkas av könsstereotypa föreställning kring människors olika förmågor och fallenheter. Kvinnor och män, flickor och pojkar i Jönköpings län gör i stor utsträckning könsbundna utbildningsval. 2021 var det en jämn könsfördelning mellan avgångna kvinnor och män på fyra av totalt nitton gymnasieprogram.¹⁶ Flickor har högre betyg både i grundskolan och i gymnasiet, och är mer benägna att vidareutbilda sig. Trots det har män som grupp högre lön.¹⁷ Pojkar som grupp uppnår inte samma skolresultat som flickor och det är färre pojkar som når gymnasiebehörighet och fullföljer en gymnasieutbildning. Att klara skolan med godkända betyg är en skyddsfaktor mot framtida psykosociala problem.

Kvinnor och flickor utsätts i högre grad av sexuella trakasserier och upplever mer otrygghet i skolan och på arbetsplatsen. Flickor rapporterar också i högre utsträckning att de mår psykiskt dåligt och känner sig mer stressade i skolan.¹⁸ Tryggheten i skolan skiljer sig åt mellan flickor och pojkar. I årskurs 8 rapporterar 83 procent av killar att de känner sig trygga i skolan, medan siffran för flickor enbart är 64 procent.¹⁹ Nationella studier visar att unga hbtq-personer har sämre levnadsvillkor än gruppen unga som helhet, bland annat på grund av sämre fysisk och psykisk hälsa och otrygghet i skolan.²⁰ Ett aktivt jämställdhetsarbete i skolan handlar bland annat om att aktivt arbeta med normer och förväntningar kring kön både bland personal och elever.

Jönköpings län har en könssegregerad arbetsmarknad, där kvinnor och män arbetar inom olika branscher och män i högre utsträckning har högre positioner, även inom kvinnodominerade branscher.²¹ Kvinnodominerade branscher har genomsnittligt sämre löneläge och ofta sämre arbetsvillkor. Deltidstjänster, underbemanning och fler anställda per chef jämfört med motsvarande mansdominerade branscher är vanligt förekommande.²² Det genererar stress, både fysiskt och psykiskt, och påverkar kvinnors hälsa negativt. Arbetsinkomsten är ofta den största inkomstkällan och den ligger till grund för ersättningar som sjukpenning, föräldrapenning och pension. Kvinnor har en lägre inkomst än män, vilket påverkar kvinnors sammanlagda livsinkomst negativt och bidrar till att fler äldre kvinnor är fattigpensionärer. En ansträngd ekonomi är också en bidragande orsak till att kvinnor väljer att stanna i destruktiva relationer.

Utöver kön har bland annat etnicitet, religionstillhörighet, ålder och funktionsförmåga betydelse på den segregerade arbetsmarknaden. I Jönköping län förvärvsarbetar 61 procent av de utrikes födda kvinnorna och 72 procent av de utrikes födda männen, jämfört med 87 respektive 89 procent av inrikes födda kvinnor och män.²³ Nationella studier visar också att skillnaderna mellan kvinnors och mäns förutsättningar på arbetsmarknaden stärks ytterligare inom gruppen kvinnor och män med intellektuella funktionsnedsättningar.²⁴ Detta påverkar den ekonomiska självständigheten och begränsar självbestämmandet.

¹⁶ Statistiska centralbyrån. *Regional jämställdhetsstatistik*. 2021

¹⁷ Statistiska centralbyrån. *Inkomst- och taxeringsregistret*. 2021

¹⁸ Region Jönköpings län. *Folkhälsoenkät Ung*. 2020, 32

¹⁹ Region Jönköpings län. *Folkhälsoenkät ung*. 2020, 35

²⁰ MUCF. *Jag är inte ensam, det finns andra som jag*. 2022, 404

²¹ Statistiska centralbyrån. *Regional jämställdhetsstatistik*. 2021

²² Länsstyrelserna. *Hur jämställda är arbetsvillkoren i kommuner och regioner? En jämförelse mellan kvinno- och mansdominerade yrken*. 2023

²³ Statistiska centralbyrån. *Arbetskraftsundersökningar*. 2021

²⁴ Myndigheten för delaktighet. *Begränsade livsval*. 2020, 52-53

Villkoren på arbetsmarknaden bidrar till den ojämna fördelningen av obetalt hem- och omsorgsarbete. I Jönköpings län tar kvinnor ut 72 procent av föräldrapenningen och 59 procent av vård av barn²⁵, vilket negativt påverkar deras ekonomi och karriärmöjligheter.

Det obetalda hem- och omsorgsarbetet innefattar också det mer osynliga arbetet med projektledning och organisering i hemmen. Allt det bidrar till att kvinnor med barn är mer stressade efter arbetet än under arbetstimmarna.²⁶ Det påverkar kvinnors välbefinnande ytterligare, och begränsar deras möjligheter att engagera sig i politiken och civilsamhället. Studier visar också att delad föräldraledighet har en positiv inverkan på kvinnors löneutveckling.²⁷ Hur människor väljer att dela upp det obetalda hem- och omsorgsarbetet ses av många som en privat angelägenhet men det är viktigt att olika aktörer i samhället ger människor förutsättningar att göra ett aktivt val. Det innebär bland annat ett aktivt arbete för att bryta normer och föreställningar som leder till att kvinnor och män bemöts olika som föräldrar, med olika förväntningar och krav på sig. Föräldraskapet är också starkt förknippat med bland annat tvåsamhetsnormer och heteronormer. Jämställdhetspolitikens mål är att ingen ska behöva välja mellan att ha ett arbete och att ha familj.

Relevanta Agenda 2030-mål för området *Utbildning och arbetsliv*



²⁵ Statistiska centralbyrån. *Regional jämställdhetsstatistik*. 2021.

²⁶ Ulf Ericsson et al. *Arbete, familjeliv och återhämtning: En explorativ studie om "tredje skiftet"*. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*. Upplaga 25, 2019, 89 – 107.

²⁷ Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, rapport 2010:5, *Effekten av delad föräldraledighet på kvinnors löner*, 14–17

Våld och destruktiva normer

Mål: Frihet från könsbaserade kränkningar och våld för flickor och pojkar, kvinnor och män och ickebinära

Att arbeta för:

- Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld
- Förbättrad upptäckt av våld
- Starkare skydd och stöd för våldsutsatta vuxna och barn
- Effektivare brottsbekämpning
- Förbättrad kunskap och metodutveckling

Läs mer om arbetet med ovanstående skrivningar i *Strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer 2020-2026*

- Kunskap och aktivt arbete när det gäller våld som arbetsgivarfråga

Mål: Pojkar och mäns utövande och utsatthet för våld minskar

Mål: Motverka destruktiva maskulinitetsnormer

Att arbeta för:

- Ökat våldsförebyggande och brottsförebyggande arbete med en genusanalys inom länets kommuner
- Stärkt arbete med genus, normkritik och hbtqi-frågor på arbetsplatser, skolor, inom politiken och organisationer i civilsamhället



Mäns och pojkars våld mot kvinnor och flickor, mot varandra och mot sig själva är ett allvarligt samhällsproblem. Mäns våld mot kvinnor är alla former av fysiskt och psykiskt våld som kvinnor och flickor är särskilt utsatta för och som minskar kvinnors och flickors handlings- och livsutrymme. Det kan handla om våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende av relation.²⁸ Det jämställdhetspolitiska delmålet *mäns våld mot kvinnor ska upphöra* pekar ut att kvinnor och män, flickor och pojkar och ickebinära ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Målet tydliggör även kopplingen mellan maskulinitet och våld.²⁹

I statistiken över anmälda brott syns tydligt skillnaden mellan kvinnors och mäns utsatthet för våld men statistiken antas också dölja ett mycket stort mörkertal. Kvinnor och flickor utsätts oftare för våld av någon närstående och oftare i hemmet, medan män och pojkar oftare utsätts av någon okänd och på allmän plats.³⁰ Män utsätts sällan för det systematiska eller sexuella våld som kvinnor utsätts för, men de utsätts oftare för misshandel än kvinnor.³¹ I Brottsförebyggande rådets Nationella trygghetsundersökning (NTU) rapporterar kvinnor i Jönköpings län en större utsatthet för sexualbrott än män; 6,8 procent av kvinnorna jämfört med 1 procent av männen. 18 procent av kvinnorna och 1 procent av männen är oroliga för att utsättas för sexuella övergrepp medan oron för att utsättas för misshandel är lika stor för både kvinnor och män.³²

För att det könsbundna våldet ska upphöra krävs ett verkningsfullt våldsförebyggande arbete med genusförändrande ansats. Med genusförändrande ansats menas att problematisera, reflektera och ifrågasätta förhållningssätt och föreställningar om kön. Det könsbundna våldet inkluderar många olika typer av våld, allt från sexistiska skämt och objektifiering till fysiskt och dödligt våld. Ett universellt våldsförebyggande arbete angriper såväl det grövre våldet som könsbundna kränkningar och trakasserier.

I det våldsförebyggande arbetet, likväl som i bemötandet av våldsutsatta, är det viktigt att uppmärksamma att flera maktordningar och strukturer samspelar och förstärker varandra. Marginaliserade grupper, såsom hbtqi-personer, personer med funktionsnedsättningar, äldre, etniska och religiösa minoriteter och kvinnor utan uppehållstillstånd, löper större risk att utsättas för våld. En grupp som drabbas särskilt hårt av våld är barn.³³ Att uppleva eller själv utsättas för våld kan få konsekvenser för barnets hälsa och välbefinnande på både kort och lång sikt³⁴, vilket gör det viktigt med ett barnrättsperspektiv i arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

En majoritet av våldsbrotten begås av män och pojkar och är riktat mot andra män och pojkar, vilket kopplas till destruktiva maskulinitetsnormer och den frustration som dessa normer kan ge upphov till. Dessa destruktiva maskulinitetsnormer bygger på att våld ses som något manligt och som ger status.³⁵ Normerna bidrar också till att män inte söker vård i tid, lever ohälsosammare och har fler riskfyllda vanor.³⁶ Det bidrar till en sämre folkhälsa och

²⁸ Skr. 2016/17:10 Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid, 33

²⁹ Skr. 2016/17:10 Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid, 83–84

³⁰ Brottsförebyggande rådet (BRÅ), publicerad i SCB regional jämställdhet. 2022

³¹ Brottsförebyggande rådet. Nationella trygghetsundersökningen. 2023

³² SCB, Regional statistik, 2022

³³ Jansson, Staffan et. al. *Kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige – en nationell kartläggning 2011*. Karlstad: Karlstads universitet, 2011

³⁴ Holt, Stephanie, Buckley, Helen och Whelan, Sadhbh (2008) The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature. *Child Abuse & Neglect* 32(8), 797–810

³⁵ SOU 2014:6. Statens offentliga utredningar. *Män och jämställdhet*.

³⁶ ibid

förhöjd skaderisk för både männen själva och för personer i deras omgivning. Även om kön inte är en avgörande faktor för våldsutövande så påverkar flickor och pojkars olika uppfost-
 ran och samhällets könsrelaterade förväntningar risken för att anskaffa sig våldsamma ten-
 denser. Flickor, till skillnad från pojkar, socialiseras att undvika risker.³⁷ För att bryta de de-
 struktiva normerna krävs arbete för att utmana könsnormer och ett riktat arbete mot de
 arenor där destruktiv maskulinitet skapas och förstärks.

Relevanta Agenda 2030-mål för området *Våld och destruktiva normer*



³⁷ E. Tiby. Kvinnor och brott i stadsmiljön. I Wikström (red). *Brott och åtgärder mot brott i stadsmiljön*. Brottsförebyggande rådet 1990, 5

Andra dokument om jämställdhet

Förutom att jämställdhet är ett eget politiskt område ska det också genomsyra alla politikområden. Jämställdhetsstrategin kopplar därmed an till en rad andra strategier regionalt, nationellt och internationellt.

FN:s utvecklingsagenda **Agenda 2030** består av 17 globala mål för hållbar utveckling och antogs 2015. De globala målen är integrerade och odelbara. Jämställdhet är ett fristående mål men inkluderas också i andra mål, vilket gör att jämställdhet är en förutsättning för att alla mål uppnås. Därmed är jämställdhet en viktig del i Länsstyrelsens arbete med hållbarhet i Agenda 2030. Agendan utgår från de tre perspektiven på hållbar utveckling; social, ekonomisk och miljömässig hållbar utveckling.³⁸



The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) eller FN:skvinnokonvention, är en av nio FN-konventioner för mänskliga rättigheter. Målet med kvinnokonventionen är att eliminera alla former av diskriminering av kvinnor. Enligt konventionen ska alla stater som antagit konventionen garantera att kvinnor och män har samma rättigheter. Sverige antog konventionen år 1980.³⁹

Jämställdhet är också ett av flera horisontella perspektiv i Jönköpings läns *regionala utvecklingsstrategi (RUS)*, framtagen av Region Jönköpings län. Strategin sätter visionen att Jönköpings län ska vara en av norra Europas ledande tillväxtregioner år 2025 och prioriterar arbetsmarknad och näringsliv, livsmiljö och hälsa, samhällsplanering samt kunskap och innovation.⁴⁰



CEMR-deklarationen är den europeiska deklARATIONEN för jämställdhet på lokal och regional och är ett verktyg för kommuner och regioner att integrera jämställdhetsperspektivet i all verksamhet. Deklarationen antogs 2006 och uppdaterades 2022. Jämställdhetsintegrering av kommunens eller regionens alla verksamheter lyfts som en nödvändig strategi för att främja jämställdhet.⁴¹

³⁸ Globala målen. Om globala målen. <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>

³⁹ OHCHR. UN Treaty Body Database. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?Treaty=CEDAW&Lang=en

⁴⁰ Region Jönköpings län. Regional utvecklingsstrategi 2020 – 2035.

⁴¹ Love Nordenmark (n.a.) CEMR-deklarationen. <https://skr.se/skr/demokratiledningstyring/manskligarattigheter/jamlihet/jamstalldhet/cemrdeklarationen.5809.html>

Uppföljning

Strategin *Ett jämställt Jönköpings län* gäller 2024 – 2027. Under strategiperioden kommer arbetet följas upp löpande. Länsstyrelsens uppföljning av *Ett jämställt Jönköpings län* kommer innefatta uppföljning av indikatorer och statistik samt Länsstyrelsens och andra aktörers insatser. Det innebär att både kvantitativ och kvalitativ uppföljning kommer genomföras.

Indikatorer

Här presenteras indikatorer som kan användas för att följa upp arbetet med strategin. Organisationer kan välja att fokusera på ett urval av indikatorerna, utifrån vad som passar deras egen verksamhet.

Makt och delaktighet	Utbildning och arbetsliv	Våld och destruktiva normer
<p>Könsuppdelad statistik gällande:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ledamöter, ersättare och ordförande i kommunfullmäktige, kommunstyrelser, regionfullmäktige samt regionstyrelsen • förtroendevalda i kommunfullmäktige eller regionfullmäktige som utsatts för trakasserier, hot eller våld • chefer utifrån sektorstillhörighet • valdeltagandet i senaste region- och kommunvalet • invånare 16-84 år med avsaknad av tillit till andra • ohälsotal för personer 16 – 64 år • besvär av ångslan, oro eller ångest 	<p>Könsuppdelad statistik gällande:</p> <ul style="list-style-type: none"> • självskattad psykisk ohälsa bland ungdomar 15 – 18 år • självrapporterad utsatthet för trakasserier i skolan • meritvärde för elever som avslutat årskurs 9 • utbildningsnivå i åldrarna 25 – 64 år • avgångna från gymnasieskolan efter program • de tio vanligaste yrkena för kvinnor respektive män • sammanräknad förvärvsinkomst • sjuk- och aktivitetsersättning • hel- och deltidsanställningar • förvärvsarbete, inrikes- respektive utrikesfödda • utbetalda nettodagar av föräldrapenning 	<p>Könsuppdelad statistik gällande:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Invånare i åldrarna 16 – 84 år som känt oro för att utsättas för trakasserier, sexualbrott och misshandel • Invånare i åldrarna 16-84 som rapporterar utsatthet för trakasserier, sexualbrott och misshandel <p>Strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer följs upp separat.</p>

Referenser

Litteratur och rapporter

Brottsförebyggande rådet (BRÅ), publicerad i *SCB regional jämställdhet*. 2022

Brottsförebyggande rådet. *Nationella trygghetsundersökningen*. 2023

Holt, Stephanie, Buckley, Helen och Whelan, Sadhbh (2008) The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature. *Child Abuse & Neglect* 32(8): 797–810

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, rapport 2010:5, *Effekten av delad föräldradeltid på kvinnors löner*

Jansson, Staffan et. al. *Kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige – en nationell kartläggning* 2011. Karlstad: Karlstads universitet, 2011

Jämställdhetsmyndigheten, *Ett sekel av rösträtt och valbarhet*, 2021:1

Kulturdepartementet. *Till det fria ordets försvar. Åtgärder mot utsatthet för bos och hat bland journalister, förtroendevalda och konstnärer*. Stockholm: Kulturdepartementet, 2017

Länsstyrelserna. *Hur jämställda är arbetsvillkoren i kommuner och regioner? En jämförelse mellan kvinn- och mansdominerade yrken*. 2023

Myndigheten för delaktighet. *Begränsade livsval*. 2020

MUCF. *Jag är inte ensam, det finns andra som jag*. 2022

Regeringskansliet. *Till det fria ordets försvar*. 2017

Region Jönköpings län. *Folkhälsoenkät ung*. 2020

Region Jönköpings län. *Regional utvecklingsstrategi 2020 – 2035*. 2020

Statistiska centralbyrån. *Arbetskraftsundersökningar*. 2021

Statistiska centralbyrån. *Inkomst- och taxeringsregistret*. 2021

Statistiska centralbyrån. *Regional jämställdhetsstatistik Jönköping*. 2021

Statistiska centralbyrån. *Valstatistik*. 2022

Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid*

SOU 2014:6 *Män och jämställdhet. Betänkande av utredningen om män och jämställdhet*

SOU 2016:5. *Låt fler forma framtiden! Betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande*

Tiby, E. Kvinnor och brott i stadsmiljön. I Wikström (red). *Brott och åtgärder mot brott i stadsmiljön*. Brottsförebyggande rådet 1990:5

Ulf Ericsson et al. Arbete, familjeliv och återhämtning: En explorativ studie om ”tredje skiftet”. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*. Upplaga 25, 2019: 89 – 107

Webbplatser

Globala målen. *Om globala målen*. <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/> Hämtad 2023-12-04

Kolada, *Jämföraren, Agenda 2030*. www.kolada.se Hämtad 2023-12-04

Love Nordenmark (n.a.) CEMR-deklarationen. <https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamlikhet/jamstalldhet/cemrdeklarationen.5809.html> Hämtad 2023-12-04

Nationalencyklopedin, www.ne.se. Hämtad 2023-12-04

OHCHR. UN *Treaty Body Database*. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBody-External/Treaty.aspx?Treaty=CEDAW&Lang=en Hämtad 2023-12-04

UN Women. *Frequently asked questions: Types of violence against women and girls*. <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence> Hämtad 2023-12-04



Länsstyrelsen
i Jönköpings län